

Arbeidstijdverkorting

De autoradio heb ik zelden aan, want je weet bij de Nederlandse zenders niet wat je te wachten staat, maar in een file is er weinig andere tijdpassering. Zo luisterde ik onlangs naar een van de vele actualiteitenrubrieken die we rijk zijn. Op die dag was juist een reeks onderhandelingen over verdere arbeidstijdverkorting mislukt en natuurlijk werd minister De Koning om zijn commentaar gevraagd. Nu, die hield zich keurig op de vlakke, maar één commentaar ontglipte hem toch. Het kwam er op neer dat verdere arbeidstijdverkorting uiteraard geweldige organisatorische problemen zal geven, dat zag hij wel, maar met enige goede wil zou daar uit te komen zijn. Want als de omzet van een bedrijf met 5 of 10% stijgt, dan lost men dat toch ook op. Kortom, in de filosofie van de minister is arbeidstijdverkorting ongeveer hetzelfde als omzetvergroting: het vergt extra arbeid, wat goed is voor de economie, geeft waarschijnlijk ook wat meer werk per man en gaat gepaard met een aantal organisatorische moeilijkheden. Mijn eerste reactie was: wat een domme opmerking van een overigens intelligente man. (De volgende was: hij weet weinig van economie en niets van een onderneming, maar die gedachte is niet relevant, want deze kennis is niet strikt noodzakelijk voor een minister van Sociale Zaken.)

Neen, het gaat veel dieper. Minister de Koning ziet een bedrijf, zoals praktisch alle ambtenaren, tal van vakverenigingsleden en vele niet in het bedrijfsleven werkenden – dus misschien wel een grote meerderheid van de Nederlandse bevolking – als een arbeidsorganisatie, waarin met een beetje inschikkelijkheid via arbeidstijdverkorting een belangrijk deel van ons afschuwelijke werkloosheidsprobleem kan worden opgelost. Daar komt dan bovendien nog bij dat macro-economische berekeningen uitwijzen dat wij in Nederland, meer dan elders, nog jarenlang met dit probleem zullen worstelen en dat er maar weinig alternatieve oplossingen denkbaar, laat staan snel uitvoerbaar zijn.

De fout die de minister maakt, is natuurlijk een eenvoudige. Ruw genomen gaat men in industriële onderneming zo'n 45% van de omzet op aan grond- en hulpstof-

fen, 38% dient voor salarissen en sociale lasten, 11% voor overige kosten, zodat er zo'n 6% overblijft als bruto bedrijfsresultaat. Bij dienstverlenende bedrijven is de arbeidscomponent uiteraard groter. Na interest en belastingen resteert er dan 2 of misschien 3% van de omzet als netto winst. Dit is ongeveer het plaatje van Philips, de grootste Nederlandse werkgever; sommige doen het wat beter, andere wat slechter. Er is weinig rekenkunst voor nodig om in te zien dat de stap van 38 naar 36 uur (d.i. ruim 5%), afhankelijk van hoeveel extra arbeid wordt ingezet, een kostenverhoging geeft van 1 tot 2%. In ons op dit ogenblik gelukkig non-inflatoire klimaat is dit praktisch niet door te berekenen aan de afnemers en in veel gevallen rolt deze kostenstijging zonder meer door naar het eind van de verlies- en winstrekening. In een ongunstige situatie kan dit leiden tot een halvering van de winst, onder betere omstandigheden tot een procentueel toch aanzienlijke winstverslechtering. Natuurlijk is er enige ruimte, gecreëerd door produktiviteitsverbetering, maar daarop worden al allerlei andere aanslagen – ook door de minister met zijn ziektekostenplan – gedaan.

Nu kan ik er van alles bijhalen, b.v. dat op de top van onze schrale hoogconjunctuur de winstgevendheid van het Nederlandse bedrijfsleven wel is gestegen, maar dat er weer een reeks magere jaren gaat komen, dat nergens in de wereld over 36 uur in 1986 wordt gesproken enz. Ook zou ik kunnen aanhalen dat zelfs dr. Den Uyl de arbeid in ons land duur acht t.o.v. kapitaal. Hoe kan men dan wonderen verwachten van iets dat de factor arbeid relatief nog weer duurder zal maken? Dit alles kan niet anders betekenen dan dat wanneer het toch zover mocht komen, dus een snelle verdere arbeidstijdverkorting, de Nederlandse ondernemingen al het mogelijke en onmogelijke zullen doen om hun arbeidskosten niet te laten stijgen, wat een somber beeld oplevert voor de gehoopte extra werkgelegenheid.

Op een departement of welke andere non-profit-organisatie dan ook, denkt men in theorie wel in geld, maar in de praktijk komt het neer op doorberekenen of iets

minder doen. Men krijgt niet maandelijks een verlies- en winstrekening voor ogen en daarom is arbeidstijdverkorting daar alleen het organisatorische probleem van minister De Koning. Hij weet dat geen 100% wordt vervangen, maar hoopt op 50/50, dus wat meer mensen en wat meer werk per hoofd, of desnoods iets laten vervallen. Voor het bedrijfsleven gaat deze redenering absoluut niet op. Vandaar het hevige verzet van de werkgevers; niet alleen in Nederland maar ook elders, tegen arbeidstijdverkorting zonder evenredige loonlevering als panacee tegen werkloosheid 1). Ofschon er veel is verbeterd, staat wat ik eenvoudigheidshalve maar noem het ambtelijke, dus niet bedrijfsmatige denken in ons land nog volop overeind. Buiten Nederland zouden weinig ministers van arbeid zo simplistisch stelling durven te nemen, met voorbijgaan aan de realiteit van de bedrijvensector, waarvan uiteindelijk de oplossing van de economische problemen toch moet komen.

1) Onder inlevering verstaan sommige vakverenigingen nog wel eens de prijscompensatie, maar dat is het inruilen van een onding tegen nog iets onaangenaams.